

Милена ЛУБАРДА

КОНЦЕПЦИЈСКА, ЕСТЕТСКА И ОРГАНИЗАЦИОНА
ГЕНЕЗА ПОЗОРИШНОГ ПРОЈЕКТА
ГРАД ТЕАТАР БУДВА
(1987. ДО 2006.)

Пројекат ГРАД ТЕАТАР – THEATRE CITY BUDVA, данас препознатљив као Фестивал Град театар Будва, настао је из идеје да се, посредством сценске умјетности, духовно обнови у земљотресу разрушени град, поштујући специфичне законитости конкретног локалитета, његовог историјског и митског наслеђа. Ова духовна обнова није имала задатак да буде репетитивна, подражавалачка у односу на прошлост, већ напротив – авангардна, естетски наслоњена на оно што и данас познајемо као тзв. „нове тенденције” у сценској умјетности. Током двадесет година постојања, фестивал је пролазио кроз концепцијске и естетске осцилације, повремено одступајући од почетне идеје. На другој страни, формирао се као познат културно-туристички производ, сублимирајући током свог постојања различита естетска полазишта али и незаобилазне историјске и гео-политичке утицаје, што је скупа створило по много чему јединствену смјешу која, без сумње, даје значајан печат свакој анализи историје позоришта у Црној Гори али и у њеном ширем окружењу. Фестивал Град театар развијао се и могао би се пратити, када је о врстама умјетности ријеч, на четири паралелна нивоа: кроз позориште, књижевност, музичку и ликовну умјетност. Тема овог рада биће његов позоришни сегмент, тј. онај дио који се односи на сценску умјетност у ширем смислу и представља полазишну тачку читавог пројекта.

1. ЕНЕРГИЈА ПОЧЕТКА

Приликом формирања концепције и оснивања Фестивала у мају 1987. године Оснивач, ондашњи „СИЗ за културу и науку Општине

Будва”, усвојио је „Концепт и програм љетњег фестивала ГРАД ТЕАТАР – THEATRE CITY BUDVA” у којем између осталог стоји:

„Промоција мултидимензионалног и модерног, ауторског културног фестивала ГРАД ТЕАТАР – THEATRE CITY BUDVA у Старом граду у Будви (умјетнички заокружена цјелина театра, концерата, ликовних изложби, филмских и видео пројекција и округлих столова, аутора Љубише Ристића) у трајању од 60 дана у јулу и августу текуће године тренутно је најприкладнији промоциони чин *отварања процеса реконцептуализације туризма* симболички експониран кроз поновно освајање (оживотворење преко 2000 година старог града)” ... „Акција ГРАД ТЕАТАР – THEATRE CITY BUDVA дио је општег договора о сарадњи Суботице и Будве на формацији културног модела за туристичку метрополу као што је Будва, њену специфичну сезонску динамику и експлозивну развојну могућност њене популативно туристичке дјелатности за коју постоје пресудан ниво и квалитет изванпансионске понуде” ... „Не мање значајан аспект ове акције јесте *дугорочно планирање конструкције културног идентитета и реурбанизације у земљотресу разрушеног и сада обновљеног Старог града Будва*” ... „Љетњи фестивал ГРАД ТЕАТАР – THEATRE CITY Budva у јулу и августу биће убудуће сваке године репродуктивни дио пројекта који *има у себи још двије компоненте: Школу и Фондацију.*”¹

Циљ је, дакле, био: уз помоћ културе, прије свега театра, стимулисати реурбанизацију града и на квалитетан начин обогатити туристичку понуду. Носилац овог задатка било је Народно позориште Непсзинхаз из Суботице, на челу са редитељем Љубишом Ристићем.

Драмски програм првог фестивала састојао се из три сегмента:

1. Shakespeare fest
2. Molière fest
3. YU fest

и чиниле су га сљедеће представе:

¹ Из документа „Концепт и програм љетњег фестивала ГРАД ТЕАТАР – THEATRE CITY Budva 1987, „СИЗ културе и науке Будва, мај 1987. год., подвукла М. Л.

Shakespeare fest

- КППГТ Суботица, Shakespeare „Tit Andronik”, режија: Душан Јовановић
- КППГТ Суботица, Shakespeare „Othello”, кореографија и режија: Нада Кокотовић
- КППГТ Суботица, Shakespeare „Julije Cezar”, режија: Јанез Пипан
- КППГТ Суботица, Shakespeare „Everything and Nothing”, режија: Каћа Челан
- КППГТ Суботица, Shakespeare „Macbeth”, режија: Златко Свибен
- КППГТ Суботица, Shakespeare „Richard III”, режија: Љубиша Ристић
- КППГТ Суботица, Shakespeare „Hamlet”, режија: Вито Тауфер

Molière fest

- КППГТ Суботица, Molière „Misanthrope”, кореографија: Нада Кокотовић
- КППГТ Суботица, Molière „Школа за жене”, режија: Јанез Пипан
- КППГТ Суботица, Molière „Tartuffe”, режија: Љубиша Ристић
- КППГТ Суботица, Molière „Уображени болесник”, режија Љубиша Ристић
- КППГТ Суботица, Molière „Дон Хуан”, режија: Љубиша Ристић

YU fest

- Котор арт и Град театар Будва, Театар Амфитеатар Сарајево, „Смрт Омера и Мериме”, режија: Каћа Челан
- Кугла глумиште и Позорница Pyramis Nigra Загреб – Суботица, „Стројеви и звијери”
- Народно позориште Népszínház Суботица, Душна Јовановић „Ослобођење Скопља”, режија. Љубиша Ристић
- Росас Брисел Белгија, „Bartók”, кореографија: Anne Teresa de Keersmaeker
- Народно позориште Népszínház Суботица, „Анита Бербер”, кореографија: Нада Кокотовић
- Народно позориште Népszínház Суботица, „Bloody Mary”, режија: Љубиша Ристић

- Козмокинетичко гледалишче Rdeči pilot Ljubljana – New York, „Fiat”, Козмокинетички балет
- Плесни театар Љубљана, „Adagio, ma non troppo”, кореографија: Маја Миленковић
- Espejo-project I: T: C: Париз Француска, Андерсен „Снежна краљица”, режија: Espejo-project
- Студио за слободни плес и интермедиа Љубљана, „Буркина Фасо”, пројект: Јасна Кнез
- Dancen 'roll Zagreb, „Fluid”, кореографија: Катја Јоцић, Kazalište Torquemada Zagreb, „Критика школе”, Режија: Лео Катунарић
- Народно позориште Népszínház Суботица, Еурипид „Електра”, режија: Дарко Лукић
- Театар Рома Пралипе Скопље, Софокле „Тебанска трагедија”, режија: Рахим Бурхан
- Театар Промена Аргус Паноптес лабораторија Нови Сад, Антонен Арто „Крвоскок”, режија: Харис Пашовић
- Театар народности Скопље, Heiner Müller „Налог”, режија: Љубиша Ристић.

Био је то програм који бисмо могли могли у цјелини дефинисати одредницом *нове позоришне тенденције* оног времена. Није било фестивалских продукција, али су гостујући програми били до те мјере уклопљени у нови амбијент да је то резултирало концепцијском комбинацијом играња на *отвореној сцени, амбијенталног театра, вербалног и театра покрета те сите специфици интервенција*. Ова никада именована нити до краја истражена позоришна форма настала мијешањем позоришних концепција под утицајем карактеристичног простора на којем се комади изводе постала је тада, и остала, важна препознатљива црта позоришних сегмената на свим каснијим фестивалима. Снажна, донекле разуздана и за оно вријеме оригинална стваралачка енергија која је карактерисала пројекте редитеља Љубише Ристића, Душана Јовановића, Вита Тауфера, Наде Кокотовић, Хариса Пашовића, Рахима Бурхана и других, шокирала је али и преваспитавала публику. О тим првим фестивалским годинама постоје бројни записи који свједоче управо о позоришном концепту који представља продужетак насљеђа познатих алтернативних и тзв. нових позоришних форми XX вијека.

„Фестивал отвара *Анита Бербер*, у кореографији и режији Наде Кокотовић. Игра се на пет простора Цитаделе, а дио сценографије су и скеле на нереконструисаној тврђави. Већина гледалаца, ваљда први пут у животу, присуствује извођењу кореодрaме. На крају, ипак, сјајан пријем – квалитетна умјетност препознатљива је свима. Креће фуриозан ритам извођења представа, који ће трајати пуних педесет дана. Глумци, често исте вечери, играју педставу у Котору, не стигну ни да се апшминкују, већ играју у Будви, а кад се та представа заврши, чека их аутобус који их вози у Суботицу, Охрид ко зна гдје. Техника по читаву ноћ демантира сценографију да би је преселила у други сценски простор...”²

„Молијеров *Дон Хуан* који се, по одлуци Љубише Ристића, игра на плажи дробни пијесак до које се само морем може стићи. (...) На самој плажи, док се чекају искрцавање и почетак представе, догађа се прави хепенинг: чује се музика са гитара, пјесма – неки као да су били видовити, пије се рујно вино... Шербечија, увелико костимиран, сакривен иза једне камене громаде, пије шприцер. Срећа да стијења и шприцера има довољно... Позоришна представа почиње у један сат послје пола ноћи, са четири сата закашњења, но сјајна: прави, аутентични, амбијентални театар. У функцији су и пијесак, и море, и стијене на плажи, и оближњи шумарак, кулисе су постављене на води... један уморни, разочарани али величанствени Дон Хуан, који из навике љуби, и енергични, темпераментни, пун снаге и живота, духовити Зганарел – изузетна дубл-игра Шербечије и Брика Кривокапића. Овације. Но, ваља се вратити на полазиште: коме је некада, на мору, плажа била преноћиште, зна како је пред зору хладно; неки се још нијесу осушили од искрцавања, дјеца поспана или спавају; нерасположење, љутња, чују се и псовке на подразумевивајуће адресе... посљедњи гледаоци *Дон Хуана* по Молијеру и Ристићу, напустили су Дробни пијесак око шест ујутро. *Данима се о том догађају причало, у највећој мјери у негативном контексту, без обзира на то што је сам умјетнички чин оставио добар утисак. Постоје свједоци који ће потврдити да се, послје извјесног броја година, о том догађају причало као о најљепшој авантури и незамјенљивом искуст-*

² Веселин Радуновић, „Дежурни хроничар”, „Град театар Будва, првих десет година”, Будва, 1988, стр. 28

ву Града театра. Данас, тај догађај и тај егзамплирани Дон Хуан у сфери су легенде.”³

Овај опис позоришног критичара и дугогодишњег хроничара фестивала Град театар Веселина Радуновића најсликовитије на једном примјеру објашњава, не само естетску и концепцијску стартну поставку фестивала, већ и њену *контроверзност*, промишљену тежњу да се, шокирањем и беспопштедним односом према публици, она претвори у активног учесника и тиме омогући што већа слобода, како у одабиру средстава позоришног израза, тако и у његовој рецепцији. Ово је нешто што је током прве три године фестивала представљало стратешки императив, а током свих наредних година наставило да се појављује повремено или кроз изузетке. Па ипак, та тежња ка апсолутној слободи у изразу означила је све што ће се касније дешавати на фестивалу Град театар, профилисала је његов имиџ на културној и умјетничкој мапи, детерминишући га у односу на остале фестивале сличног типа у окружењу. Из пројекта у пројекат оствариван је концепт по којем ће читав Град функционисати као театар, тако што ће публика (заједно са глумцима) бити доведена у ситуацију да у току једне представе више пута промијени мјесто, да чека у неизвјесности, да подијели амбијент или сцену, да стоји, хода, учествује.

Други фестивал конципиран је на истим основама, али са новом одредницом: *југословенски*. Централни сегмент позоришног програма чинили су:

- Народно позориште Зеница, Ласло Вегел „Шофери”, режија: Љубиша Георгијевски
- Камерни театар 55 Сарајево, Вацлав Хавел „Largo Desolato”, режија: Егон Савин
- Камерни театар 55 Сарајево, Исак Самоковлија „Плава Јеврејка”, режија: Мира Ерцег
- Народен театар Битољ, Горан Стефановски „Црна рупа”, режија: Бранко Брезовец
- Словенско младинско гледалишче Љубљана, Ugo Betti „Злочин на Козјем отоку”, режија: Паоло Магелли
- Словенско младинско гледалишче Љубљана, Nigel Williams „Класни непријатељ”, адаптација, режија, сценографија, избор музике: Вито Тауфер

³ Веселин Радуновић, „Дежурни хроничар”, „Град театар Будва, првих десет година”, Будва, 1988, стр. 28-29, подвукла М. Л.

- Словенско младинско гледалишче Љубљана, Есхил „Персијанци”, режија: Љубиша Ристић
- Словенско младинско гледалишче Љубљана, Лојзе Ковачић „Истинитост”, Драматург, адаптација, сценографија, режија: Љубиша Ристић
- Загребачко казалиште лутака Sekade Загреб, Артур Милер „Zašto smo u Vijetnamu Minnie?”, Адаптација, режија: Бранко Брезовец
- Центар за културну дјелатност Загреб, Wolfgang Bauer „Shakespeare the sadist”, Режија: Бранко Брезовец
- Звездара театар Београд, Душан Ковачевић „Клаустрофобична комедија”, режија: Душан Ковачевић
- Театар Рома Пралипе Скопље, Peter Weiss „Marat/Sade”, режија: Рахим Бурхан
- Театар Рома Пралипе Скопље, Софокле „Тибанска трагедија”, режија: Рахим Бурхан
- РЦКУД Титоград, П. П. Његош „Горски вијенац”, режија: Вељко Мандић
- „Излог”, пројекат Симона Грабовца

Тог љета отпочело се са праксом организовања и извођења фестивалских продукција и копродукција:

- Кореодрама „Volero” у кореографији Дамира Златара Фреја, у којој су играли: Соња Вукићевић, Мирјана Карановић, балетски ансамбл: Јасмина Текић, Јелена Средић, Мелита Митровић, Светлана Вучинић, Кетрин Мурхиах
- Инсценација (углавном кореографска) приче Х. Л. Борхеса „Alef”, у режији Бранка Брезовеца. Овом приликом је први пут као сценски простор употребљена црква Санта Марија ин Пунта Град театар/Звездара театар
- Иво Брешан – „Незапамћена представа Хамлета у Мрдуши Доњој”, режија: Бранислав Мићуновић, играли: Петар Божовић, Петар Банићевић, Петар Краљ, Горица Поповић, Милутин Караџић, Тихомир Станић, Сузана Петричевић, Марко Баћовић. Овај пројекат памти се као најмасовнији фестивалски догађај до тада:

„Те прве године присуство театра осјећало се на сваком кораку. И то осјећање се ширило као племенита зараза. Већ 1988. једна представа је људе довела у позориште као, буквално, на фуд-

балску утакмицу. Био је то Брешанов Хамлет у Мрдуши доњој, копродукција Звездаре и Града театра, у режији Бранислава Мићуновића. Сваке вечери на тргу испред хотела „Могрен” та представа је окупљала неколико хиљада гледалаца. Видјело ју је, све у свему, петнаестак хиљада људи.”⁴

- Театар Рома Пралипе Скопље/Град театар Будва, Есхил – „Орестија”, режија: Рахим Бурхан, играли: Дамјана Черне, Неђо Осман, Суада Херак, Маре Млачник, Сами Осман, Руиш Кадирова, Мајда Тушар, Баки Хасан, Јулиет ван Бавел.

Представа је изведена на три простора: на дијелу плаже испред градских зидина, на платоу источне куле градске Цитаделе и на њеном најпространијем простору...

2. КАЊОШ, ШЋЕПАН МАЛИ, КОНТЕ ЗАНОВИЋ

Трећа фестивалска година, 1990. доноси извјестан концепцијски заокрет, али и пројекте који ће дати нову боју и донекле кориговати хоризонт очекивања фестивалске публике. Када је ријеч о гостовањима, била је то једноставна селекција сачињена од најгледанијих представа са репертоара позоришта Црне Горе и Србије (ово ће и убудуће остати битна селекцијска одлика гостујућих позоришних програма). У квалитативном смислу, ово се може сматрати годином којом почиње *традиција фестивалских продукција и копродукција које су тематски као и начином на који су редитељски смјештене у амбијент, везане за подручје Медитерана, а нарочито за подручје Будве*. Тог љета на Граду театру су реализоване двије копродукције и двије продукције:

- Град театар Будва/Драмски театар Скопље, Дане Зајц – „Медеја”, режија Вито Тауфер, играли: Бранко Ђорчев, Мајда Тушар, Ацо Јовановски, Катарина Коцевска, Викторија Анђушева, Ђорђи Јолевски, Мето Јовановски...

„Било је нешто те ноћи на плажи у Јазу, у оном њеном закутку који је Вито Тауфер одабрао за извођење Медеје. Пјешчана плажа, мртво море, увијек могу бити знак краја свијета, као и његовог почетка. Ова Медеја је прије свега драма о Јасону. О оно-

⁴ Светозар Маровић, „Тако је почело”, „Град театар Будва, првих десет година”, Будва, Град театар, 1988, стр. 8.

*ме што му се догађа на његовом путу бескрајне прогресије у освајању свијета. Медеја је само агенс те драме...*⁵

- Град театар Будва/Volcano theatre, Swansea, Велика Британија, Marx and Gran, „Magbet”, режија: Company in collaboration with Branco Brezovec, Игтали: Fern Smit, Stephen Fisher и Paul Davies
- Андрија Чубрановић – „Јеђупка”, режија: Рахим Бурхан, кореографија: Јагода Сланева, играли: Баки Хасан, Снежана Штамеска-Руси, Шабан Бајрам, Сами Осман, ...
 „Атмосферу коју је Рахим Бурхан створио са својим театром док је припремао Јеђупку на плажи Могрен, можда најбоље осликава анегдота у којој редитељ, под утицајем ноћног угођаја, захтијева од свог мајстора свјетла да помјери мјесец у средину. Та метафора о ауторству случајне инспирације прецизно илуструје амбијент у којем је настао овај рад. Јеђупка је поема чије се ауторство приписује дубровачком ренесансном пјеснику, Андрији Чубрановићу, у којој се под тим именом појављује циганска врачара која дијели своје савјете госпођама...”⁶
- „Кањош Мацедоновић” – драма у три дијела, према С. М. Љубиши, текст и режија Вида Огњеновић
 Играли: Жарко Лаушевић, Петар Божовић, Дарко Томовић, Ирфан Менсур, Тони Лауренчић, Петар Краљ, Раде Марковић... чланови КУД „Његош”.
 „Редитељ и драмски писац Вида Огњеновић упустила се у замашан посао реафирмације књижевно – етничке ризнице будванског поднебља настојећи прво да драматизује познато дјело С. М. Љубише, а потом да напише оригиналан драмски текст. Сва три дијела представе „Кањош Мацедоновић” изведена су на отвореном простору. Први чин је одигран у живописном амбијенту порте древног манастира Прасквице. Кроз густу милочерску шуму публика је, освјетљавајући пут бакљама, активно учествовала у представи као паштровски народ који иде на збороване, што ће се одржати на Дробном пијеску (други чин). На крају, трећи чин одигран је у амбијенту будванске луке која је дочаравала Венецију.”⁷

⁵ Запис из архиве Града театра

⁶ Запис из архиве Града театра

⁷ Запис из архиве Града театра

Представа „Кањош Мацедоновић” постаће веома брзо главна тачка препознавања, незванични заштитни знак фестивала Град театар. Говорећи језиком позоришних форми, она се управо налази на прелазу између три различита облика: класичног позоришног извођења намијењеног сцени – кутији, играња на отвореној сцени и амбијенталног позоришта. Редитељски приступ Виде Огњеновић у овом пројекту извршиће очигледан утицај на многе редитеље који ће потписивати касније фестивалске продукције. Као што Љубишина приповијетка „Кањош Мацедоновић” стоји по својим литерарним особинама на размеђу лирског и епског, традиционалног И модерног, тако и овај фестивалски пројекат представља добро повезану смјешу различитих позоришних форми, прије свега када је у питању однос према сцени.

Генерално, у својој трећој сезони фестивал Град театар губи у имицу императив зачудности и наглашеног авангардизма, окреће се комуникативнијим формама. Позориште се мање третира као експеримент, па ће тај првобитни концепт наставити да се појављује још само кроз мањи број програма. Ипак, управо ти пројекти који ће остати на линији експеримента представљају најквалитетније програме који ће означити будући развој фестивала И бити даље референца која га издваја у односу на сличне фестивале у окружењу.

Наредне фестивалске године означене су великим дијелом турбулентним околностима у друштву, култури, па и умјетности. Већина гостујућих представа и продукција представља умјетнички одговор на рат и све негативне конотације које он собом носи.

Љето '90, '91. и '92. године означавају фестивалске продукције.

1990:

- Данило Киш – „Симон чудотворац”, драматизација и режија: Гојко Челебић
- Стеван Копривица – „Навала”, режија: Егон Савин

1991:

- Београдско драмско позориште/Град театар Будва, С. Бекет – „Чекајући Годоа”, режија: Харис Пашовић, кореографија: Соња Вукићевић, играли: Предраг-Мики Манојловић, Жарко Лаушевић, Миодраг Кривокапић, Славко Штимац...

„Премијера овог комада у Београдском драмском позоришту остаће упамћена по предвечерју у којем су се, можда посљедњи пут, већ с nelaгодом и опрезом, срили позоришни пријатељи из такозване цијеле Југославије. Прво што осваја у овој представи пуној њежности и душе јесте утисак да Владимира и Естрагона знамо, да смо их можда већ срили у некој оморини, па сада поново искрсавају пред нас у тумарању кроз чекање, чекање без краја, али и без злослутних опсесија.”⁸

1992:

- Град театар Будва, „Магбет тражи Магбета”, балет по мотивима трагедије Магбет В. Шекспира, Кореографија: Дејан Пајовић, играли: Ненад Чолић, Весна Станојевић, Анђелија Тодоровић, Дејан Пајовић, Татјана Пајовић, Светлана Марковић, Татјана Поповић.

Шести фестивал Град театар одржан током уобичајених педесет дана јула и августа, '93. године доноси два важна момента: гостовање и сарадњу са Академијом уметности из Новог Сада и копродукцију „Лажни цар Шћепан Мали”.

Слоган овог фестивала био је „Естетика у сиромаштву”. Већ његово отварање режирани су Влатко Гилић и Боро Драшковић, а извели студенти глуме академије уметности у Новом саду. Ова сарадња са новосадском академијом вратила је у Град театар *истраживачки и експериментални приступ*. Новосадски студенти одиграли су том приликом седам представа од којих је посебно значајна, сада већ чувена „Чекајући Годо” С. Бекета, у режији Боре Драшковића. Ова представа настала је у Будви, условљена и режирана за амбијент, и извођена у двије верзије: „женској” и „мушкој”, „мирнодопској” и „ратној”, прва на плажи Могрен, друга на тврђави Цитадела.

Лична карта фестивалске копродукције „Лажни цар Шћепан Мали” изгледа овако:

- Југословенско драмско позориште Београд/АТЛ Београд/Град театар Будва, Петар II Петровић Његош – Лажни цар Шћепан Мали; режија Дејан Мијач, музика: Рамбо Амадеус; играли: Војислав Брајовић, Михаило Јанкетић, Жарко Лаушевић, Сло-

⁸ Запис из архиве Града театра

бодан Нинковић, Драган Мићановић, Небојша Глоговац, Петар Краљ, Тони Лауренчић, Никола Дјуричко, Небојша Љубишић, Бранко Цвејић...

„Мијачевим редитељским поступком херојска комедија *Лажни цар Шћепан Мали*, којом се Његош поспрдује и сопственом народу јер зна са ким има посла, добија јаку иронијску ноту. Црна Гора је у овом пројекту метафора историјског незнања у доба када људи, како каже сам П. П. Његош, „сами себе изводе из свијести”. Мијач и његови глумци не граде представу од питања, али умију да их кроз њу провуку, као у сваком добром театру који ствари не приказује онаквим какве оне изгледају, већ какве јесу.”⁹

У формалном смислу, ово је једна од продукција која представља класични примјер играња на отвореној сцени. Као и све продукције Града театра које је потписао редитељ Дејан Мијач (изузев амбијенталне представе „Леонс и Лена”), означава класичну позоришну представу, веома блиску и прилагодљиву сцени-кутији. Овај метод понавља се већ идуће године, кроз копродукцију са Југословенским драмским позориштем у представи по адаптираном Шеспиоровм тексту „Троил и Кресида”. Ово је један од пројеката очигледно инспирисан ратним ужасима и парадоксима, иронијом и апсурдом. На другој страни, Град театар наставља „медитерански низ” који је започет „Кањошем” - Вида Огњеновић инсценира играказ „Трус и трепет”, инспирисан укупним Љубишиним литерарним дјелом. Овај играказ представља изузетак у односу на остале продукције, и то на више нивоа. Све је у тој представи наизглед једноставно и наизглед мало. Од сцене, преко костима, музике, до самих улога иза којих су стајали глумци: Светозар Цветковић, Стелла Ћетковић и Бранислав Зеремски. Драматуршки беспрекорно и студиозно обрађен, посредно уклопљен у амбијент, ненаметљиво али математички прецизно режиран, овај пројекат представља један од бисера укупне фестивалске продукције Града театра.

IX фестивал Град театар доноси нарочито квалитетне гостујуће програме, разнолике по приступу и позоришном језику:

- Народно позориште Београд, Педро Калдерон де ла Барка „Живот је сан”, адаптација и режија: Никита Миливојевић

⁹ Запис из архиве Града театра

Било је ово прво појављивање на Граду театру редитеља Никите Миливојевића, чије ће представе током каснијих сезона дати једну сасвим нову ноту овом фестивалу, и које ће уз рад Љубише Ристића и представе на „домаће теме” Виде Огњеновић, спонтано постати фестивалским заштитним знаком. Представа „Живот је сан” која је, иначе, режирана за играње на сцени-кутији Народног позоришта у Београду, за Град театар је потпуно прережирана и адаптирана игрању на Цитадели, што је био први пројекат којим је унутрашњост ове тврђаве функционисала истовремено у цјелини.

- Позориште „Бошко Буха” Београд, Миодраг Станисављевић „Царев заточник” режија: Милан Караџић
- Позориште „Бошко Буха” Београд, Шекспир „Ромео и Јулија”, режија: Јагош Марковић
- Народно позориште Сомбор, Лаза Костић „Гордана”, режија: Зоран Ратковић
- Народно позориште Сомбор, Чехов „Лабудова песма”, режија: Давид Путник
- Народно позориште Сомбор, Мјуриел Шизгал „Чежња за суперповрћем”, режија: Милош Јагодић
- Народно позориште Сомбор, Влахо Стулли „Кате Капуралица”, режија: Јагош Марковић
- Барски летопис Бар/Театар Култ Београд, Љубомир Симовић „Хасанагиница”, режија: Бранислав Мићуновић
- Југословенско драмско позориште Београд, Едвард Олби „Три високе жене”, превод и режија: Вида Огњеновић
- Позориште САРД Ниш, Живко Вукојевић „Улични забављачи и балерина”, режија: Предраг Нешовић
- Дадов Београд, Сашко Насев „Чија си”, режија: Жанко Томић
- Народно позориште Београд, Стеван Пешић „Тесла или прилагођавање анђела”, режија: Душан Михајловић
- Театар Промена Нови Сад, Шекспир „Љубав и смрт”, двије верзије
- Сем Шепард „Самоубиство у Б-дуру”, представа студената Боре Драшковића
- Театар Рома Пралипе/ Театар на Руру, Милхајм, по Живку Чингу „О Баро Пхани” Режија: Рахим Бурхан
- Тетара Рома Пралипе/Театар на Руру, Милхајм, Габријел Гарсија Маркес „Вјештице” режија: Рахим Бурхан

- АТФ Софија Бугарска, Бојан Папаразов „Муа а тупан” (Мува у бубњу)
- АТФ Софија, Бугарска, Игор Бојовић „Мртва природа”, режија: Евор Костов
- АТФ Софија, Бугарска, Љубомир Ђурковић „Тобелија”, режија: Невена Мечкарова

Овај фестивал обиљежила је и још једна продукција, „Конте Зановић” по тексту Владимира Секулића, у адаптацији и режији Радмиле Војводић. Играли: Драган Мићановић, Бранимир Поповић, Војислав Брајовић, Раде Марковић, Мирјана Карановић, Никола Ђуричко, Стелла Ђетковић, Боро Стјепановић, Милица Михајловић, Ђурђија Цветић, Сања Милосављевић, Соња Вукићевић, Маја Шаренац, Ферид Карајица, Слободан Бештић, Павле Илић, Андрија Милошевић.

3. ИСТОРИЧНОСТ И АМБИЈЕНТ

Наредних шест година, све до 2002. године, означиле су фестивалске продукције и значајни инострани програми.

1996. године реализоване су двије продукције и једна копродукција:
- Александра Гловацки – „Декамерон – дан раније”, по мотивима Ђованија Бокача, Режија: Јагош Марковић; играли: Саша Торлаковић, Бранка Шелић, Радоје Чупић...
 - Театар Култ Београд/Град театар Будва, Душан Ковачевић – „Радован III”, режија: Дејан Мијач, музика: Момчило Бајагић-Бајага; играли: Војислав Брајовић, Мирјана Карановић, Власта Велисављевић, Бранка Катић, Исидора Минић, Горан Шушљик, Бранко Цвејић...
 - Борислав Михајловић Михиз – „Бановић Страхиња”, адаптација и режија: Никита Миливојевић, кореографија: Соња Вукићевић; играју: Светозар Цветковић, Варја Дјукић, Љиљана Крстић (сада Рената Улмански), Бранимир Поповић, Миодраг Кривокапић, Младен Нелевић, Славиша Чуровић, Славка Нелевић...

Представа „Бановић Страхиња” је једна од оних представа које су постале култне већ након премијере. На потпуно нов начин промишљена древна сторија о издаји, праштању и релативности исто-

рије коју, знамо то, пишу побједници. Из театролошког угла, ово је једна од инсценација којом су помирили амбијент и класично играње на позорници, вербално и позориште покрета, сасвим у складу са адаптираним текстом и очигледном идејом представе – све прошло и садашње спојени у једно. У формалном и у садржинском смислу. Истовремено ју је било могуће пратити на нивоу камерног комада на тераси тврђаве Цитадела, али и као дио амбијента цијелог Будванског залива, јер је сценографија обухватала и острво, и јахту усидрену крај њега, и брда у залеђу. „Бановић Страхиња” игран је на Граду театру током пет сезона, сваког љета по више пута, и за свако се извођење тражила карта више.

1997. године реализована је једна продукција:

- „Јерма”, према тексту Федерика Гарсија Лорке, у аптацији и режији Љубослава Мајере, у којој су играли: Дара Џокић, Варја Ђукић, Младен Нелевић, Радоје Чупић, Бранка Шелић, Маја Шаренац, Дубравка Вукотић, Ратка Мугоша...

И једна копродукција, којом је редитељ Никита Миливојевић још једном, а опет на сасвим нов начин, освојио задати простор. Тачније, као што је то рађено првих година фестивала, још једном је профани простор претворен у сценски. Била је то копродукција са Народним позориштем из Београда, „Сан љетње ноћи”. Према тексту Вилијема Шекспира, у адаптацији и режији Никите Миливојевића. Играли су: Драган Зарић, Паулина Манов, Наташа Нинковић, Борис Комненовић, Бранко Видаковић, Раде Марковић, Анита Манчић...

„Миливојевић прави велики сценски спектакл, режира представу чије попрште је готово цио комплекс старог будванског града. „Позорница” овог *Сна летње ноћи* простираће се на потезу између платоа хотела *Авала* и *Могрен*, на извјестан начин и дуж уских улица старе Будве којима ће ходити процесија гледалаца, све до будванске Цитаделе, гдје се дешава други дио представе...”¹⁰

У постмодернистичком маниру, настављајући правац позоришног истраживања који је започет „Бановић Страхињом”, овом продукцијом Града театра демонстрирано је помирење пословично неспојивих полова умјетности: пучког спектакла и артистичке визије класичног текста, са пуно ироније и кроз више значењских слојева.

¹⁰ Из архиве Града театра

Већ следеће године Никита Миливојевић режира, по тексту Небојше Ромчевћа, Каролину Нојбер. Ова представа је својеврстан омаж позоришту, у сваком смислу, па и по питању сцене. Постоји у њој позната реченица који изговара глумица Анита Манчић тумачећи насловну улогу: „Погледај, права сцена, а човек би реко обичне даске! „Досљедно тој идеји, овдје нема смјештања у амбијент, и на изглед нема експеримента. До саме суштине доведена прича о Позоришту. Па ипак, вако образложен, и тај обрт везан за доживљај сцене у опусу редитеља Н. Мливојевића кроз продукције Града театра, бива досљедан и на неочекиван начин наставља низ.

Поред „Каролине Нојбер”, ‘98. година донијела је и двије копродукције:

- Црногорско народно позориште Подгорица/Град театар Будва, Радмила Војводић – „Монтенегрини”, режија: Радмила Војводић; сценограф: Миодраг Табачки, костими: Ангелина Атлагић, музика: Жарко Мирковић, покрет: Станислав Варкку; играли: Бранимир Поповић, Јасна Ђуричић, Никола Бошковић, Исидора Минић, Петар Краљ, Војислав Брајовић, Мирко Влаховић, Горан Шушљик, Андрија Милошевић, Небојша Дугалић...
- Југословенско драмско позориште Београд/ Град театар Будва, Георг Бихнер – „Леонс и Лена”, режија: Дејан Мијач, сценографија: Јурај Фабри, костими: Јелена Стокућа, музика: Исидора Жебељан, сценски покрет: Слободан Бештић, играли: Слободан Бештић, Никола Ђуричко, Паулина Манов, Небојша Љубишић, Цвијета Месић, Борис Исаковић, ...

Представа „Леонс и Лена”, уз неке раније поменуте („Кањош Мацедонових” и „Чекајући Годоа” театра Промена из Н. Сада) као и три године касније продуцирану „Буру”, спада међу ријетке представе Града театра које су режиране на трагу *амбијенталног* у правом смислу те ријечи, онако како се амбијентално позориште дефинише у савременој теорији. Извођена је на сцени која је била утиснута у море, уз обиље оригиналних сценографских рјешења.

Након ове године слиједе продукције:

- Николај Кољада – „Кокошка”, режија: Јагош Марковић, сценографија: Миодраг Табачки, костими: Јелисавета Татић. Играли:

Бранка Шелић, Јелисавета Сабљић, Војислав Брајовић, Горан Шушлик, Вања Милачић

– Јануш Гловацки – „Антигона” у Њујорку, режија: Боро Драшковић сценограф и костимограф: Маја Драшковић, сценски покрет: Ивица Клеменц, композитор: Зоран Ерић. Играли: Војислав Брајовић, Милица Михајловић, Бранимир Брстина, Бранимир Поповић, Ивица Клеменц.

– Вида Огњеновић – „Јегоров пут”, режија: Вида Огњеновић, сценографија: Герослав Зарић, костими: Љиљана Драговић, музика: Исидора Жебељан. Играли: Светозар Цветковић, Ирфан Менсур, Светлана Бојковић, Петар Краљ, Младен Нелевић, Јелена Ђокић, Нада Шаргин, Радоје Чупић, Ненад Јездић, Феђа Стојановић, Славиша Чуровић, Бранко Цвејић...

Представом „Јегоров пут” наставља се фестивалска традиција започета „Кањошем Мацедоновићем” и „Контем Зановићем”, пракса инсценираних биографија знаменитих и драматуршки инспиративних личности насљеђа племена Паштровићи, биографија кроз које се евоцира историјско и митско насљеђе тог дијела Црногорског приморја.

– Дјечје позориште Подгорица/ Град театар Будва, Астрид Линдгрен – „Пипи дуга чарапа”, режија: Никола Вукчевић, драматизација: Андреј Розман, Никола Вукчевић, Играли: Јелена Ђокић, Нада Вукчевић, Бранко Илић, Вања Радошевић

– Град театар Будва/Битеф театар Београд/Steierischer Herbst Грац, Аустрија, Биљана Србљановић – ПАД, режија и сценографија: Горчин Стојановић; играли: Мирјана Карановић, Борис Комненић, Младен Андрејевић, Јасна Ђуричић, Борис Исаковић.

Година 2001. представља преседан када је позоришни програм у питању. Наиме, позоришну селекцију те године чиниле су искључиво продукције и инострана гостовања.

– Виљем Шекспир – „Бура”, режија: Слободан Унковски, Македонија. Превод: Живојин Симић, Сима Пандуровић, костимограф: Ангелина Атлагић, сценограф: Миле Јеремић, композитор: Исидора Жебељан. Играли: Борис Исаковић, Небојша Љубишић, Војислав Брајовић, Мирко Влаховић, Срђан Тимаров, Властимир Ђуза Стојиљковић, Никола Перишић, Ненад

Јездих, Драган Јовановић, Бранимир Брстина, Ана Бретшнајдер, Никола Ђуричко.

Ова представа, као што је већ раније речено, изузетно је битна за историјат сценског извођења на фестивалу Град театар. То је једини амбијентални пројекат којег је продуцирао овај фестивал, настао на плажи Милочер, и игран искључиво на том мјесту, на жалост без реприза наредних сезона.

- Антон Павлович Чехов – „Иванов”, адаптација и режија: Никита Миливојевић, сценографија: Герослав Зарић, костими: Бојана Никитовић, музика: Димитрис Камаратос, играли: Светозар Цветковић, Данијела Угреновић, Петар Краљ, Петар Радовановић, Мира Бањац, Јелена Дјокић, Љубица Бараћ-Вујовић, Борис Комненић, Младен Нелевић, Рената Улмански, Стеван Радусиновић, Вања Радошевић...

„Иванов” је изведен на брду Челобрдо, у близини Будве, у једном врту, правом „чеховљевском”, у ком је било смјештено и гледалиште. Публика је имала позицију активног посматрача, госта у врту...

- Театар Pralipe, Mülheim / Мостарски театар младих / Град театар Будва, Bertolt Brecht – „Мајка Courage”, Режија: Rahim Burhan, Sunčica Todić, Silvia Pinku, Ahmed Tahir, Michael Krone, Eduard Bajram, Šaban Bajram, Ahmet Zekir
- Град театар Будва / Београдско драмско позориште, Уго Бети – „Злочин на Козјем острву”, режија: Небојша Брадић; играли: Мирјана Карановић, Милена Павловић, Наташа Шолак, Горан Шушљик, Миле Станковић.

Ова представа извођена је на острву Свети Никола, у амбијенту, докле је публика одвожена бродом. Још једном је профани простор претворен у сценски.

Када је ријеч о продукцијама и копродукцијама фестивала Град театар, током читавог његовог постојања може се пратити једна нарочито интересантна појава везана за феномен *сцене*. Наиме, већина фестивалских продукција режирана за конкретни простор у Будви, током трајања позоришних сезона играна је на сценама позоришта у Црној Гори и Србији. Како би се адаптирале игрању на сцени-кутији, ове представе бивале су прережиране. Када би се наредних година враћале у отворен простор фестивала Град театар, њи-

хово функционисање по правило је било промијењено. Ова појава оставља мјесто за посебно проучавање којим се повлачи јасна дистинкција између играња у амбијенту, отворене сцене и сцене-кутије. Свака представа за себе, попут живог организма, „дише” другачије и мијења се у овом процесу, најчешће неповратно.

Као што је већ поменуто, овај период означили су, уз продукције, инострани гостујући програми. Издвојићемо најзначајније:

- Meyerhold Arts Centre, Москва, Русија, „Глобес” Academic Youth Theatre, Новосибирск, Русија, „Stouan Buchvarov ”
- Drama Theatre, Варна Бугарска, Пројекат „Сибир-Црно Море”, „Ваздушни град”, Аристофан, режија: Валериј Фокин (Valeru Fokin).
- Театар „Нуклео”, Ферара (Teatro „Nucleo” Ferrara), „Maskaro” („Mascaro’ memorie Argentinine”)
- Словенско младинско гледалишче, Љубљана, „Ко се боји Тенеси Вилијамса?” („Kdo se boji Tennesseeja Williamsa?-Who’s afraid of Tennessee Williams?”), режија: Матјаж Пограјц
- ТКО Театар Кокотовић – Осман, Кореодрамски театар и ромски театар, Келн, СР Њемачка (ТКО Koreodramatheater, Köln, СР Њемачка), „Столице” („Die Stühle”), Ежен Јонеско, режија: Неђо Осман
- ТКО Театар Кокотовић – Осман, Кореодрамски театар и ромски театар, Келн, СР Њемачка (ТКО Koreodramatheater, Köln), Јулија („Julie”), П: August Strindberg. Адаптација и кореографија: Нада Кокотовић
- Strange Fruit, Брансвик, Аустралија (Brunswick), „Let” („The Flight”). Режија: Suzzanne Chaundy
- Strange Fruit, Brunswick, Australija, Поље („The Field”), режија: Suzzanne Chaundy, Краљевска академија, Лондон, Велика Британија, „Шекспир у Лондону”, (Shakespeare in London), Сцене љубави, страсти и љубоморе под Медитеранским небом, (Love, Lust and Jealousy under a Mediterranean sky), Режија: Дејвид Пери (David Perry)
- ТЕАТАР ЛАН-ЧО (Lah-Karma, Cho-Dharma), Мексико. Лу-да и Мандрак, Мјесечина, Страшило, Богаташ, Психологос. Аутор, режисер, глумцац: Хорацио Салинас
- Словенско младинско гледалишче, Љубљана, Словенија, „Три сестре”, А. П. Чехов, режија и сцена: Томи Јанежич

- Театар „Титаник” Минстер, Њемачка (Theatar Titanick, Münster), Титаник

4. ПОКУШАЈИ

Година 2002. представља прекид у континуитету одржавања фестивала Град театар. Уз промјену менаџера усвојена је и нова програмска концепција, која је требало да се заснива на сасвим другачијим концепцијским и естетским полазиштима од дотадашњих. Неке од одлика те концепције биле су:

- повезивање са туристичком привредом и великим туроператорима у пројектовању програма фестивала
- проширивање дјелатности на организовање музичког фестивала „Пјесма Медитерана” и Новогодишњег фестивала
- у сваком смислу „стављање културне понуде у сврху туристичке”.¹¹

Театарски епилог овог фестивала била је једна продукција, игроказ „Легенда о постанку”, инспирисан легендом о настанку Будве, према тексту Стевана Копривице, у режији Егона Савина; и четири гостујућа програма, без неке концепцијски и стилски повезиве нити.

Наредна година доноси нове преокрете. Прије свега, усвојен је концепт који би се стратегија фестивалских продукција промијенила на два нивоа:

- Увођење праксе позивних, јавних, међународних конкурса.
- Иницирање и наручивање пројеката за фестивал што укључује организационо и финансијско учешће током процеса продукције. Тиме се мијења карактер фестивала. Он престаје функционисати по принципу одабира понуде већ прераста у континуирани процес који за резултат има ону врсту продукције која задовољава фестивалски ексклузивитет али и највеће стандарде у погледу домаћих продукцијских могућности. Фестивал се дакле, појављује као наручилац, копродуцент и кофинансијер, и на тај начин интензивно и одговорно утиче на ниво и врсту домаће културне продукције.”¹²

¹¹ Из „Програма рада ЈУ Град театар за 2002. годину” директора В. Золака

¹² Из „Предлога концепције *Imagine...!*” в. д. директора М. Масловар, Архива ЈУ Град театар Будва.

Тог љета није било фестивалских продукција. Гостујући програми одабирани су такође по новом принципу „дебалканизације Балкана”. Била је то позоришна селекција састављена од значајних пројеката са подручја Балкана, одабраних тако да Град театар повежу са сродним фестивалима у окружењу. Тако су, поред шест домаћих продукција, изведене четири продукције/копродукције сродних фестивала:

- Камерни театар 55 & МЕСС, Сарајево, David Harover, „Ножеви у кокошима”, режија: Дамир Златар Фреј
- Народни театар Куманово, „Раскол”, Писац: Владимир Плавеvски, режија: Бранко Брезовец
- Ex ponto, Љубљана/ МЕСС Сарајево/Приморски летњи фестивал, Копар, „Филокрет”, писац: Хајнер Милер (Heiner Müller), режија и избор музике: Едуард Милер
- Позоришни центар Скопје, Република Македонија, Независни позоришни пројекат Бајруша Мјаку, „Бабаи” (Отац), писац: Аугуст Стриндберг, превод: Роберт Будина, режија: Слободан Унковски

Важно је нагласити да су све представе на том фестивалу извођене на Милочеру у простору „Зверињак”. Представа „Филоктет” изведена је изван сваке сцене, у амбијенту једног моста и дивљег растиња, у постмодернистичком маниру прожимања античког и модерног, класике и експеримента, сасвим на естетској линији првих фестивалских програма.

5. БОРБА ЗА ФЕСТИВАЛ

Посљедња два фестивала до сада, XVIII и XIX, у позоришном сегменту обиљежили су гостујући програми без чврсте међусобне концепцијске везе, и једна значајна продукција. Био је то углавном избор најгледанијих представа са подручја Србије и Црне Горе, уз гостујуће програме из Словеније, Хрватске, Македоније и Италије. Издвојићемо неке од значајнијих гостујућих пројеката:

- Народно позориште Београд „Рибарске свађе”, писац: Карло Голдони, режија: Горан Рушкуц
- Циклус редитеља Егона Савина, ЈДП Београд, Вилијам Шекспир „Млетачки трговац”, режија: Егон Савин
- Градско позориште, Подгорица, „Арлекин, слуга двају господара”, Писац: Карло Голдони, режија: Коле Ангеловски

- Београдско драмско позориште Београд, „Златно руно”, Писац: Борислав Пекић, режија: Небојша Брадић
- Југословенско драмско позориште Београд, „Шине”, Писац: Милена Марковић, режија: Слободан Унковски
- Pandur. Theaters & Festival Ljubljana, „Сто минута”, по мотивима романа „Браћа Карамазови” Ф. Достојевског, режија: Томаж Пандур
- Гостовање Академије уметност из Новог Сада у оквиру програма „Театар/будућност”, њихово ново истраживање на тему амбијента и отворене сцене кроз представе „Картотека”, „Феникс”, „Емигранти”, „У кулисама душе”, „Карол” и „Дон Жуан” вратило је на Град театар истраживање и атмосферу позоришне радионице. На једној страни били су ови авангардни програми студената режије и глуме руковођени професором и редитељем Бором Драшковићем; на другој повратак класичном тумачењу грчке трагедије, студиозно, прецизно, на другачији начин али такође засновано на дидактичком методу позоришне радионице, извођење сцена из грчких трагедија студената Академије уметности Универзитета „Браћа Карић” из класе професора и глумца Небојше Дугалића.

У лето 2005. године изведена да је за сада посљедња фестивалска копродукција:

– ЈДП Београд/Град театар Будва, Вилијам Шекспир – „Хамлет”, режија: Душан Јовановић; Играју: Бранислав Лечић, Александра Јанковић, Драган Мићановић, Богдан Диклић, Маринко Мацгаљ, Мона Муратовић, Горан Шушљик, Петар Банићевић, Дамјан Кецојевић, Бранислав Трифуновић, Александар Ђурица, Љубомир Бандовић, Стеван Радусиновић...

Фестивалска публика памтиће ову добру представу, не ни по свим новом и оригиналном читању Шекспировог комада (да ли је то данас уопште могуће?), нити по њеној очекиваној уклопљености у амбијент тврђаве Цитадела и играња на отвореном... већ по још једној бравури Драгана Мићановића, глумца који је у другој деценији фестивала прешао пут од будванског Конта до будванског принца, Хамлета.

6. ЕДУКАЦИЈА

Вратимо ли се још једном на почетке фестивала Град театар, у „Концепту и програму” за 1987. годину помиње се планирано осни-

вање „школе и фондације”. До овога никада није дошло, али је Фестивал из више наврата био мјесто на којем су организовани научни скупови, округли столови, разговори и радионице намијењене управо едукацији, праћењу савремених токова и њиховој примјени у каснијој фестивалској пракси. Када је ријеч о генези позоришног сегмента Града театра, ове програме треба побројати.

1988.

- Округли сто „Туризам и култура”
- Округли сто „Филозофија и психоанализа”

1993.

- Менаџмент у функцији културе
- Класика и савремена умјетност, а на отвореном

1995.

- Међународни воркшоп „Менаџмент у театру у условима транзиције”

1996.

- Научни скуп: „Омаж Хајнеру Милеру”
- Оснивачка скупштина „Југословенског друштва за медитеранско позориште и умјетност”
- Разговор: „Медитеранско позориште – могућност сарадње”
- Промоција позоришне литературе, читање драма: Боро Драшковић „Краљ мајмуна”; Светлана Стипчевић „Италијански извори дубровачке мелодраме”; Душан Рњак „Позориште комедије del’arte”...
- Јавно читање неизведених драмских текстова младих писаца

1997.

- Друга скупштина Југословенског друштва за Медитеранско позориште и умјетност
- Округли сто „Умјетност и отворено друштво”

1998.

- III Скупштина друштва за Медитеранско позориште
- Округли сто: „Ф. Г. Лорка – драмски сензибилитет”

- Округли сто: „Б. Брехт – епски театар и позоришна традиција”

1999.

- Форум: „Редитељ на брисаном простору – Дејан Мијач”
- Колоквијум „Мистерија Дада” – разговор о Дадаизму, филм „Последња дадаистичка представа”

2000.

- Разговор „Театралије – Стеван Копривица и Милан Караџић”
- Разговор: „Три столице из атељеа Јоксимовић”
- Разговор: „Театралије – Боро Стјепановић”
- Разговор: „Театралије – Вече са Радетом Марковићем”
- Разговор: „Театралије – Бранимир Поповић”
- Разговор: „Будвански круг, драмски циклус Виде Огњеновић – мит и стварност”

2003.

- Округли сто: „Фестивал као позоришна берза”

2004.

- Економија фестивала – разговор на тему: „Економске стране фестивала културе”

7. У СУСПРЕТ ХХ ФЕСТИВАЛУ

Посљедње године фестивала Град театар биле су, и када је ријеч о позоришној концепцији, године очигледног напора да се фестивал одржи. У ситуацији када се из једне у другу фестивалску сезону понавља сценарио неизвјесности његовог одржавања, тражења концепције, несистемског уклапања програма, нереално би било очекивати правилну линију развоја укупне фестивалске концепције, естетску уједначеност и квалитативну досљедност. Као једна од битних карактеристика дводеценијског постојања фестивала Град театар често је у јавности истицана чињеница постојања *концепцијског и естетског дисконтинуитета*, нарочито ако се упореде прве, са каснијим фестивалским сезонама. Узмемо ли у обзир историјске и геополитичке околности и потресе под којима је фестивал трајао, дак-

ле околности и потресе који нису заобишли ни један сегмент друштва у посљедњих двадесет година, овај дисконтинуитет био је неминован. Проучавајући могућности развоја и усмјеравања институција културе под турбулентним околностима, проф. Милена Драгићевић-Шешић између осталог напомиње: „У земљама које одликују турбулентне околности, у много већој мери него у западним земљама, намеће се потреба даноноћног прилагођавања условима организационог преживљавања, која као данак тражи одустајање од неких темељних циљева или приоритета саме организације.”¹³

Фестивал Град театар дао је, без сумње, немјерљиво велики допринос не само динамици позоришног живота у Црној Гори током протекле двије деценије, већ је то једина наша позоришна институција за коју се може рећи да је током *двадесет година у континуитету васпитавала и његовала позоришну публику на савременим позоришним тенденцијама*, на модерном позоришту у највећој могућој мјери у датим друштвеним околностима; публику из које су касније изникли редитељи, глумци, драматурзи, театролози... Од почетног импулса спасавања рањеног града авангардном умјетношћу, преко повремене концепцијске недосљедности али ипак уз обиље квалитетних програма, па све до едукативног слоја, фестивал Град театар заслужује да се настави било на бази идеје с којом је основан, било у неком сасвим новом правцу.

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Град театар Будва-првих десет година, Град театар, 1998. год
2. Интерна документација ЈУ „Град театар” Будва
3. Милена Драгићевић-Шешић/Сањин Драгојевић, Менаџмент у уметности у турбулентним околностима, Цлио, Београд, 2005.
4. Милена Драгићевић-Шешић/ Ирена Шантевска, Урбани спектакл, Цлио, Београд, 2000.
5. Ричард Шекнер, Ка постмодерном позоришту, ФДУ, Београд, 1992.

Завалјујем се на драгоцјеној помоћи госпођи Елизабети Богојевић, организатору у ЈУ Град театар Будва.

¹³ М. Драгићевић-Шешић, С. Драгојевић, *Менаџмент уметности у турбулентним околностима*, Цлио, Бгд., 2005, стр. 83.

Milena LUBARDA

CONCEPTIONAL, AESTHETIC AND ORGANIZATIONAL GENESIS OF THE
THEATRICAL PROJECT THEATRE CITY BUDVA (1987 to 2006)

Summary

Project GRAD TEATAR – THEATRE CITY BUDVA, today known as Festival Grad teatar Budva, was established in 1987. with an idea to spiritually rebuild the town destroyed in earthquake through stage art, all the time having in mind specific local circumstances with its historic and mythical background. This spiritual renovation was not ment to be repetitive, imitative of the past but on the contrary – avant-garde, esthetically inclining towards nowadays so called „new tendencies” in stage art. During its nineteen years of existence, the Festival produced 38 plays, 20 independent productions and 18 co-productions. The audience has seen many eminent authors such as: Dusan Jovanovic, Vito Taufer, Janez Pipan, Ljubisa Ristic, Rahim Burhan, Vida Ognjenovic, Egon Savin, Haris Pasovic, Dejan Mijac, Roberto Culi, Radmila Vojvodic, Branislav Micunovic, Jagos Markovic, Nikita Milivojevic, Ljuboslav Majera, Eduard Miler, Tomaz Pandur,...

During the previous years, the Festival has been facing conceptual and esthetic oscillations, sometimes abandoning the original idea. On the other hand, it has grown into a specific cultural-tourist product combining various esthetic standpoints as well as inevitable historic and geopolitical elements, which all together produced a mixture so unique that leaves its significant mark in all analyses of the history of theatre in Montenegro and its surrounding as well. Regarding the types of art, the festival Grad theater has been developing four parallel segments: drama, literature, music and painted art.

In the festival documents it is said that drama has been developing in three directions: classical, experimental and common, and each of the three had significant achievements. One of the important characteristics of its two decades long existence, as often said in public, was *the conceptual and esthetical discontinuity*, especially when comparing the first festival seasons to the later ones. Having in mind the historical and geo-political circumstances and turbulences in the past twenty years that haven't avoided any segment of the society, this discontinuity was unavoidable. In her analyses of the possibilities for development and coordination of the cultural institutions during the turbulent times, Prof. Milena Dragicevic Sestic says: „In the countries with turbulent circumstances, much more than in western countries there is a constant need to adjust to terms of organizational survival, which often has as a consequence abandoning of some of the basic goals or priorities of the organization itself.”¹⁴ The festival Grad teatar serves as a good example of well designed theatrical concept in turbulent social background. In the year when entering its third decade, regarding the results within dramatic works, performances before the audience as well as a phenomena of a dramatic experiment, and even regarding the original standpoint of a festival as an elite tourist product, its significance is certain and its influence is immeasurable not only for the theatrical map of Montenegro but much wider.

¹⁴ Art management in turbulent circumstances, M. Dragicevic Sestic, S. Dragojevic, Bgd, Clio 2005